

Oppsummering av politiske verksteder

Innhold

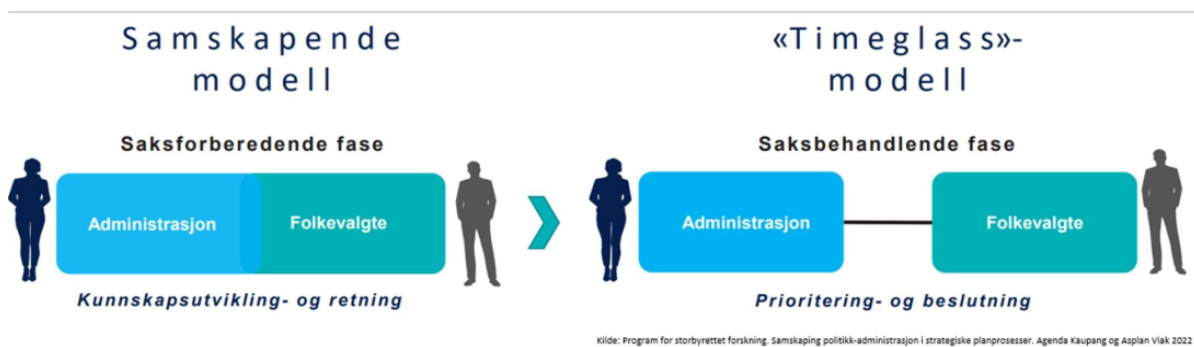
Innledning	2
Oppsummering av erfaringene	2
Politisk verksted med fylkestinget 25. oktober 2023	3
Prosess og formål med det politiske verkstedet	3
Oppsummering av innspill	3
Hvilke tema ble diskutert mest?	4
Hva handlet innspillene om?	4
Gap 1. Klimaendringer og naturmangfold	4
Gap 2: Vi blir flere eldre og det økonomiske handlingsrommet reduseres	5
Gap 3: demokrati under press og samfunnssikkerhet	5
Gap 4: De sosiale og økonomiske forskjellene øker og flere står utenfor arbeidslivet	6
Gap 5: Kompetansebehov i endring	6
Innspill utenfor de 5 gapene	7
Politisk verksted fylkesutvalget 29. november 2024	8
Innhold	8
Gruppeoppgaver	9

Innledning

Denne rapporten inneholder en oppsummering fra de politiske verksteder som er gjennomført som forberedelse til planforslaget.

Utgangspunktet for de politiske verkstedene var anbefalingene fra KS-rapporten *Samskaping politikk og administrasjon i strategiske planprosesser* utarbeidet av Agenda Kaupang og Asplan Viak i 2022. KS-rapporten anbefaler å legge til rette for mer samskaping mellom politikk og administrasjon i strategiske planprosesser. Samskapingen kan være med til å gi et sterkere politisk eierskap til planprosesser og strategiske planer. Nytt av samskaping er aller størst om det gjennomføres tidlig i planutviklingsfasen.

På den bakgrunnen valgte Agder fylkeskommune å gjennomføre to politiske verksteder for å gi fylkesting og fylkesutvalg mulighet til å bidra i kunnskapsutviklingen og gi retning for revisjonen av planarbeidet. De politiske

Figur 1 Kilde: KS-rapporten *Samskaping politikk og administrasjon i strategiske planprosesser* utarbeidet av Agenda Kaupang og Asplan Viak i 2022

verkstedet ble avholdt 25. oktober 2023 med fylkestinget og 29. november 2023.

Oppsummering av erfaringene

På det politiske verkstedet med fylkestinget 25. oktober 2023 ble det presentert fem områder hvor administrasjonen vurderte at det var særlig behov for justering av regionplanen.

Oppsummeringen fra diskusjonene visste at det var et ønske om å diskutere de ulike områdene i sammenheng; altså hvordan utviklingen innenfor et tema, har konsekvenser for et annet. Det ble også lagt vekt på å diskutere klima- og naturkrise, utenforskap og nye kompetansebehov i næringsliv og offentlig sektor.

Erfaringene fra det politiske verkstedet i fylkestinget 25. oktober ble utgangspunktet for det politiske verkstedet med fylkesutvalget i november 29. november. Til dette politiske verkstedet ble det presentert tre sentrale samfunnsflokke. De tre samfunnsflokke tok utgangspunkt i tre tema som fylkestinget la mest vekt på i diskusjonene, dvs. klima- og naturkrise, utenforskap og nye kompetansebehov i næringsliv og offentlig sektor. Oppsummeringen fra diskusjonene i fylkesutvalget

viste at dette ble var sentrale utfordringer, som regionen bør jobbe med å håndtere. De tre samfunnsflokene er innarbeidet som sentrale elementer i avsnittet *utfordringer og muligheter i 2024* i den reviderte regionplanen.

Politisk verksted med fylkestinget 25. oktober 2023

Prosess og formål med det politiske verkstedet

Som del av fylkestingets møte 25. oktober 2023 ble det gjennomført et politisk verksted.

Formålet med det politiske verkstedet var å diskutere de fem tema i gap-analysen og hvilken betydning de skal ha for revisjonen av regionplanen.

Det politiske verkstedet hadde en varighet på ca. 70 minutter og bestod av to runder med utgangspunkt i oppgavene nedenfor. Fylkestinget ble delt opp i ni tverrpolitiske grupper med en ordstyrer i hver gruppe. I tillegg deltok en fra administrasjonen som referent.

	
1 Hva er det mest interessante fra gap-analysen? Individuell (5 min): Fremhev det mest interessante. Du kan bl.a. tenke på følgende spørsmål: • Hvorfor er det viktig? • Er det noe som mangler og hva vil du vite mer om? Runde rundt bordet (15 min): • Hva har du trukket frem som du ønsker å dele med gruppen? Diskusjon (10 min): • Hva er gruppen enige om – uenige om? • Er det noen målkonflikter?	2 Hvordan kan vi ta tak i dette i denne valgperioden 2023 – 2027? Individuell (5 min): Skriv forslag, f.eks. satsingsområder, mål, strategier eller annet. Runde rundt bordet (15 min): Deling av tre forslag pr. person Diskusjon (10 min): • Hva er gruppen enige om – uenige om • Er det noen målkonflikter?

Oppsummering av innspill

En arbeidsgruppe fra administrasjonen har etterfølgende bearbeidet informasjonen i de ni referatene i flere steg. Stegene er beskrevet nedenfor og er utgangspunktet for følgende oppsummeringen av innspillene.

Steg 1: fargekoding av referater ut ifra de fem gap

Steg 2: oppsummering av avsnitt i referater til enkelte stikkord

Steg 3: fordeling av stikkord på de fem gap

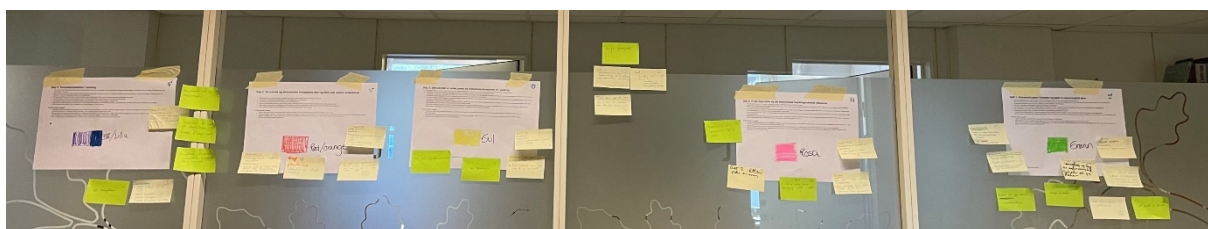
Steg 4: tematisk gruppering av stikkord innenfor hver enkelt gap

Hvilke tema ble diskutert mest?

I steg 1 så vi etter hvilke av de fem gap som de ulike avsnittet i referatene handlet om. I praksis ble dette gjort med fargekoding av teksten. For eksempel fikk de avsnitt i referatet som handlet gap 1 (klima og natur) markert med grønn farge, gap 2 (eldre) med rosa farge osv.

I steg 2 omskrev vi de ulike avsnitt til enkelte tematisk stikkord. Stikkord ble notert på gulelapper.

I steg 3 ble de gule lappene fordelt ut på de fem gapene.

Figur 2 Stikkord fra referatene fordelt på de ulike gap. Gap 5, 4, 3, 2 og 1 (fra venstre mot høyre)

Dette ga et grunnlag for å vurdere hvor stor del av samtalen i gruppene som omhandlet ulike tema.

På den bakgrunnen er det administrasjonens inntrykk at det meste av samtalen angikk gap 1 (klimaendringene fortsetter og tapet av naturmangfold øker) og gap 4 (de sosiale og økonomiske forskjellene øker) og gap 5 (kompetansebehov i endring), hvor disse to viste flere overlapp. Det kan virke som at det samlet sett var mindre diskusjon om gap 2 (vi blir flere eldre) og gap 3 (demokratiet er under press). Noen få stikkord var ikke mulig å kategorisere. De er omtalt nedenfor.

Hva handlet innspillene om?

I steg 3 gikk arbeidsgruppen igjennom hvert enkelt stikkord og forsøkte å samle de under ulike kategoriene. For å forstå mer av innholdet i stikkordene, ble hvert enkelt stikkord kryssjekket med de relevante avsnitt i de referat, hvor de kom fra.

Gap 1. Klimaendringer og naturmangfold

Arealbruk og planlegging: Mange stikkord omhandlet arealbruk og planlegging. En del av dette handlet om kommunens ansvar for planvask og vridning av arealbruk, mens en annen del handlet om arealbruk og planlegging på tvers av kommunegrenser, herunder konkurransen mellom kommuner, behovet for bedre samarbeid og fylkeskommunens mulighet for helhetsspektiv. Arealregnskap ble trukket frem som et egnet verktøy i dette arbeid.

Konsekvenser for nærings- og industriutbygging/distriktspolitik. Hensynet til klima og natur har konsekvenser for mulighetene for nærings- og industriutbygging. Dette ble nevnt flere ganger og som regel som del av en distriksdimensjon, hvor

behovet for utvikling i distriktene ble vektlagt som særlig et viktig hensyn. På den måten ble klima- og naturhensynet satt i sammenheng med sentraliseringskreftene i samfunnet.

Kunnskap. Mer kunnskap om de faktiske forholdene på Agder ble etterspurt i sammenheng med klima- og naturkrisen. Det var uenighet om omfanget på disse krisene og på effekten av tiltak. Det ble også stilt spørsmål ved om dagens klimamål var realistiske.

Klimaomstilling. Konkrete tiltak for innbyggene til klimaomstilling ble også nevnt og fylkeskommunen kunne ta en rolle overfor innbyggene på dette området. Dette ble også nevnt som del av levekårsutfordringer (dyrtid).

Kraft og energi. Ulike kilder til mer kraftproduksjon ble nevnt (bl.a. kjernekraft, vannkraft, overskuddsvarme). Som et tema burde det gis større prioritering og være noe som burde vurderes i forbindelse med regional planlegging.

Mobilitet. Vei og transport er viktige områder for reduksjon av utslipp, men mulighetene for tiltak som kollektivtrafikk er dårlig i distriktene.

Naturmangfold. Naturmangfold ble nevnt som et tema som måtte innarbeides i planen. Samtidig var det spørsmål til kunnskapsnivået for tematikken. Naturregnskap ble nevnt som fremtidig verktøy. Se også avsnitt om kunnskap ovenfor.

Øvrige stikkord: sirkulær økonomi, marine ressurser og vannkvalitet, klimatilpasning.

Gap 2: Vi blir flere eldre og det økonomiske handlingsrommet reduseres

Eldre som ressurs. Det ble trukket frem at eldre har mye positivt å bidra med i samfunnet. For eksempel som frivillig hjelp i oppvekstsektoren (lekselesing ble nevnt konkret), men også at muligheten for å jobbe lengre (stå lengre i arbeid) enn i dag.

Aldersvennlige samfunn. Det ble trukket frem at det var viktig å omstille de mange små lokalsamfunnet til å være aldersvennlige for å sikre trivsel i fremtiden.

Personlig helse og universell utforming. Veksten i den eldre befolkningsgruppe medfører flere av noen spesielle helseutfordringer, som vi må ta høyde for (for eksempel demens). Flere eldre kan også utfordrer prinsippene for lik deltagelse i samfunnet/universell utforming pga. manglende digital kompetanse.

Gap 3: demokrati under press og samfunnssikkerhet

Samfunnssikkerhet: Beredskap og totalforsvar ble nevnt som viktige tema og behovet for at forsvaret ble værende på Agder. Teknologi ble også nevnt som en ny risiko vi må ta høyde for. Kapasitet i helsevesenet er også en viktig del av beredskapen.

Deltagelse i lokaldemokratiet: Det ble lagt vekt på at det var viktig å motarbeide de barrierer som hindrer noen samfunnsgrupper i å delta i demokratiet. Flerkulturelle og unge ble trukket frem som viktige grupper man måtte engasjere.

Gap 4: De sosiale og økonomiske forskjellene øker og flere står utenfor arbeidslivet

Familieliv: noen innspill omhandlet familien som viktig innsatsområde for å motvirke negative konsekvenser sosiale og økonomiske forskjeller. Det omhandlet både valgfriheten for familier og muligheten til å prioritere barn og foreldrerollen, men også om styrke foreldrekompetansen (tilbud om foreldreveiledning).

Samarbeid for økt sysselsetting. Det ble nevnt at regionen må utnytte bedre den eksisterende restarbeidsevne og arbeidsreserven. Det var viktig å legge til rette for å få flere ut i arbeid og at samarbeid mellom flere aktører er viktig for eksempel nav, skole og næringsliv. Bedre og riktig kompetanse ble trukket frem som en særlig viktig innsatsfaktor, se også gap 5.

Ulikhet: ulikheten ble nevnt som et særlig viktig tema flere ganger. Og det ble både diskutert hvilke hvordan man forebygger økende ulikhet og hvordan man kan motvirke/avbøte konsekvensene av den ulikheten som finnes. Ulikhet ble diskutert i forbindelse med flere ulike undertema:

- Stedsutvikling/områdesatsing ble nevnt som tiltak
- Integrering, herunder bedre planer for bosetting og mer kunnskap om aktuelle innvandrergreper.
- Utvikling av kommunale tjenester (barnehage og tidlig innsats), samarbeid om folkehelsesatsing mellom kommune og fylkeskommune.
- Likestillingskultur og dagens regionale plan for likestilling, inkludering og mangfold (LIM-planen).
- Avbøtende tiltak som kollektivtrafikk og reduserte bompengesatser
- Psykisk og fysisk helse. Viktig å motvirke ensomhet og forebyggende tiltak innen rus og psykiatri.

Kompetanse og kunnskapsutvikling. Det var viktig å øke kunnskapen om situasjonen hos enkelte særlig utsatte samfunnsgrupper, årsakssammenhenger og forstå hvilke tiltak som virker best.

Organisering og samhandling. Det ble nevnt som en særlig utfordring av mange gode prosjekter stopper opp etter prosjektperioden fordi de ikke tas over i drift. Det er viktig å involvere kommunene i arbeidet for løsningen finnes hos dem.

Kultur. Kultur og holdninger ble også nevnt som en forklaringsfaktor og som et område det måtte jobbes særlig med.

Gap 5: Kompetansebehov i endring

Fleksibilitet og videreutvikling av dagens utdanningstilbud. Fleksibilitet og videreutvikling av dagens utdanningstilbud ble vektlagt på alle nivå (vgs, lærlinger,

fagskole, høyere utdanning). Utdanningssektoren må videreutvikles i tråd med samfunnet og næringslivets behov. Behov for mer kompetansestyring. Samarbeid med Universitetet i Agder var viktig.

Teknologi og kunstig intelligens. Regionen må ta høyde for hvordan KI (kunstig intelligens) endrer behov og også ta høyde for eventuelle negative virkninger ved for eksempel mer KI i omsorgstjenestene. Teknologisk utvikling er viktig, men man må sikre at det også tilrettelegges for nye arbeidsplasser.

Levekår og kompetanse. Sammenhengen mellom de to tema ble fremhevet som særlig viktig. Kompetanseutvikling var et særlig viktig innsatsområde. Man måtte bl.a. sikre at innvandrernes kompetanse kom bedre inn i arbeidslivet og sikre et sterkere engasjement rundt arbeidsmarkedsbedriftene.

Samhandling og samskaping. For å få til endring må regionen ha egnete arenaer for samhandling og samskaping. Regionplanen må støtte opp om konkrete samskappingsarenaer.

Tiltak innenfor konkrete sektorer: Noen mer konkrete sektorer ble også trukket frem i diskusjonene. Det gjaldt bl.a.:

- helse og omsorgssektoren måtte sikres tilstrekke med arbeidskraft fremover,
- blå og grønne næringer måtte sikres eksisterende arbeidsplasser.

Innspill utenfor de 5 gapene

Noen innspill angikk andre tema enn de fem gapene. Disse innspillene gikk blant annet på:

- mer kommunikasjon og samordning
- fylkeskommunens rolle som samfunnsutvikler bør bli tydeligere i regionplanen
- Tydelige fokus på hvordan vi skal jobbe samme og samhandle på tvers
- Bedre samarbeid mellom offentlig og privat
- Dagens plan er for overordnet/omfattende og gir for lite retning/lite tydelig.

Politisk verksted fylkesutvalget 29. november 2024

Innhold

Det politiske verkstedet ble gjennomført 29. november 2024 i forbindelse med møte i fylkesutvalget. Tidsrammen var 90 min og agenda for verkstedet var følgende:

Kl. 12:30 Workshop Revisjon av Regionplan Agder 2030 - regional planstrategi - forenklet kjøreplan

5 minutter: Innledning v. Arne Thomassen

10 minutter: Informasjon om revisjon av regionplan og opplegg for politisk verksted.

40 minutter: Kafedialog om sammensatte utfordringer. Tre ulike utfordringer diskuteres i tre grupper.

10 minutter: Innledning til dagens planer og nasjonale forventninger

20 minutter: Diskusjon i tre grupper om planbehov og prioriteringer 2023 – 2027.

5 minutter: Oppsummering v. Arne Thomassen

I forkant av verkstedet fikk fylkesutvalget oversendt et notat med beskrivelse av tre sammensatte utfordringer. Disse ble også kort presentert i møtet. De tre utfordringer var:

1. Arealforvaltninger

Vi må redusere klimagassutslipp og sikre naturmangfold, samtidig som vi trenger å utvikle ny industri, nye næringer og produsere mer ren energi

Areal er en viktig ressurs i målet om et bærekraftig samfunn. Vi opplever stadig oftere å stå overfor motsetninger mellom behov for ny industri og nye næringer, og mål om å bevare og forbedre naturmangfoldet og redusere klimagassutslipp. I noen tilfeller ser vi også at natur- og klimamål og industri- og næringsutvikling drar i samme retning.

Arealplanlegging er et særlig viktig verktøy for å håndtere disse utfordringene.

2. Arbeidsliv og inkludering

Behovet for arbeidskraft er stort, samtidig står mange utenfor arbeidslivet

Vi trenger mange flere hender og hoder for å opprettholde vekst, samtidig står vi overfor utfordringer som begrenser tilgangen til arbeidsmarkedet.

Konkurransen om arbeidskraft intensiveres både i privat og offentlig sektor.

Årsakene til utenforskapet er sammensatte. Noe skyldes mangel på rette faglige kompetanse, dårlig helse og sosiale og kulturelle barrierer. Lav mobilitet og ensidig næringsstruktur er også utfordringer.

3. **Press på kommunale kjerneoppgaver**

Vi blir mange flere eldre. Dette øker presset på omsorgssektoren. Samtidig er den sosiale ulikheten en økende utfordring. Skal vi unngå at stadig fler står utenfor samfunnet krever det tiltak på mange ulike nivåer. Med tidlig innsats mot barn og unge, kan vi forebygge og avbøte flere av de negative konsekvensene som ellers følger med den sosiale ulikheten senere i livet.

Men kommunene vil oppleve en mer presset økonomi fremover og større konkurranse om å få tak i ansatte med den riktige kompetansen.

Teknologiske løsninger og samarbeid med frivillige blir stadig viktigere, hvis kommunene skal levere gode tjenester fremover.

Gruppeoppgaver

I første oppgave fikk gruppene spørsmål om å diskutere regionens rolle og handlingsrom. Hver gruppe fikk 15 minutter til å diskutere hver av ovenstående utfordringer.

I oppgave to fikk gruppene spørsmål om å konkretisere hvordan utfordringene skulle følges opp med handlinger. Handlingene kunne sorteres etter regional planlegging, økonomiske prioriteringer eller mer samarbeid. På grunn av kort tid ble denne del av verkstedet kortere enn planlagt.

Nedenfor følger oppsummering av tema som ble tatt opp i diskusjonene av de tre gruppene.

1. **Arealforvaltning.**

Stikkord om handlingsrom og regionens rolle: kunnskap, samarbeid og felles mål

FKs rolle som samfunnsutvikler: Det ble vektlagt hvor viktig fylkeskommunens rolle er i samfunnsutviklingen, spesielt gjennom analyseverktøy og planlegging som gir gode rammer for utvikling i kommunene.

Samhandling for bærekraftig arealbruk: Diskusjonen dreide seg om å samle regionen, inkludert kommunepolitikere, for å dele kunnskap og koordinere arealbruk for å unngå konflikter og sikre naturmangfoldet.

Konflikt mellom vekst og naturbevaring: Det var et tydelig paradoks rundt behovet for økonomisk vekst versus bevaring av naturmangfoldet, spesielt relatert til turisme, kraftindustri og arealutnyttelse.

Behov for realistiske klimamål: Det ble påpekt at realistiske og oppnåelige klimamål er nødvendige for å redusere klimagassutslippene, samtidig som man opprettholder en positiv holdning til alle næringer.

Balansen mellom planlegging og dispensasjoner: Diskusjonen gikk også på behovet for gode planer, samtidig som det må være rom for å gi dispensasjoner når nødvendig for å tilrettelegge for utvikling i hele regionen.

2. Inkludering og arbeidsliv

Stikkord om handlingsrom og regionens rolle: tilrettelegger gjennom ordninger og prosjekter, utdanning, samarbeid

Tiltak for inkludering i arbeidslivet: Gruppene understreket behovet for støtte til inkluderende arbeidsplasser, som eksempelvis støtte til bedrifter som sysselsetter uføretrygdde i delvis arbeid. Samfunnsansvarssertifisering ble også nevnt som et positivt tiltak. Det var enighet om at regionen bør spille en rolle i å sikre strukturelle endringer for inkludering i arbeidslivet, ikke bare på individnivå, samt samordne og støtte tiltak på tvers av kommunegrensene.

Tidlig innsats og arbeidserfaring for ungdom: Diskusjonen berørte behovet for tidlig innsats gjennom praksis og arbeidserfaring for ungdom, for å øke motivasjonen for arbeidslivet og forebygge utenforskap. Reed-prosjektet og omskolering av uføretrygdde, ble også fremhevet som viktig for å sikre arbeidskraftens tilgjengelighet og for å unngå utenforskap.

Uføre og arbeid: En økende bekymring ble uttrykt angående økningen av unge uføre. Det ble diskutert behovet for å bryte uheldige mønstre og utfordre næringslivet til å ta et større ansvar for inkludering av ulike grupper.

Fokus på utdanning og kompetanse: Behovet for tilrettelagt utdanning gjennom livet og å plassere rett kompetanse på rett sted ble fremhevet som sentralt. Det ble også nevnt viktigheten av utlysning av stillinger og positiv profilering av regionen.

Samarbeid og samordning: Det var enighet om at samarbeid og koordinering av tiltak på tvers av sektorer og kommuner er avgjørende for å takle problemene knyttet til arbeidslivet og inkludering.

3. Press på kommunale tjenester

Stikkord for handlingsrom og regionens rolle: tjenstedesign, oppgavedeling, samarbeid,

Effektivisering, digitalisering og standardisering: Gruppene understreket behovet for å effektivisere tjenester gjennom digitalisering og standardisering. Dette inkluderte diskusjon om å bruke digitale verktøy og samle tjenester geografisk for å optimalisere ressursbruken.

Oppgavedeling i helsetjenester og helsepersonellressurser: Det ble diskutert at bedre oppgavedeling i helsetjenestene kunne skape flere jobber for de med lavere kompetanse samtidig som det kunne gi bedre tilbud. Det ble også snakket om behovet for å optimalisere eksisterende helsepersonellressurser ved å rekruttere fra andre land og fokusere på kompetanseutvikling. Det ble også nevnt behov for å tilpasse boliger for eldre slik at de kan bo lengre hjemme, som et tiltak for å avlaste eksisterende ressurser.

Universelle tiltak og samarbeid i utdanningssystemet: Ønsket om bedre samarbeid fra barnehage til skole til videregående skole for å sikre bedre gjennomføring og tilpasning av utdanningen ble fremhevet. Universelle tiltak, som gratis tilbud for barn og samarbeid med frivillige, ble også vurdert.

Fokus på psykisk helse: Lavterskeltilbud innen psykiatri ble et viktig diskusjonspunkt.

Planlegging og samarbeid for langsiktig utvikling: Gruppene understreket viktigheten av langsiktig planlegging for å møte utfordringene knyttet til demografiske endringer, teknologi og arbeidsliv. Samarbeid på tvers av kommuner ble også vurdert som en nøkkel til å løse felles utfordringer.

Tilpasning til lokale behov og løsninger relevante for hele regionen: Diskusjonen pekte på behovet for å tilpasse tjenester til lokale behov og situasjoner i hver kommune, samtidig som det ble vurdert som viktig å se på løsninger som kan gjelde for hele regionen for å sikre en helhetlig tilnærming til problemene.